

Amor a primera vista.

Idees sobre l'amor en alumnes de primer de l'ESO

Rafaela Subías de la Fuente
IES EUGENI D'ORS DE L'HOSPITALET

Resum

Les idees sobre l'amor en l'adolescència estan fortament influïdes pels rols de gènere que nois i noies han interioritzat en la seva socialització així com pels models amorosos que es fan servir en les mitjans de comunicació, però, com coneixer les seves idees? com podem oferir elements de reflexió i d'educació sentimental en aquest camp? En el present treball s'analitzen les formes d'amor que l'alumnat d'una classe de primer de l'ESO manifesta per mitjà de relats en forma de còmic en els quals projecta les seves concepcions. El marc teòric que es considera per fer l'anàlisi de les concepcions implícites en les històries és la Teoria triangular de Sternberg, els estudis sobre l'atracció i les eleccions i els plantejaments coeducatius que ens porten a repensar els papers adjudicats a homes i dones en les relacions de parella.

1.- El context

L'IES Eugeni d'Ors, que es va crear coincidint amb la data de generalització de la Reforma Educativa, està situat al barri de Collblanc-Torrassa de L'Hospitalet de Llobregat poblat per famílies treballadores. Des de fa uns anys, s'ha incrementat la seva població amb la immigració procedent, fonamentalment, d'Amèrica llatina. La composició de l'alumnat del centre, des del punt de vista social i ètnic, reflecteix aquesta realitat plural.

2.- L'activitat pràctica

El present treball es va realitzar en un crèdit variable d'educació afectiva i sexual, amb un grup de primer de l'ESO durant el curs acadèmic 2002-2003. Eren les primeres sessions del crèdit i havien dedicat algunes a l'autoconeixement i al coneixement del grup i també a indagar les concepcions de l'alumnat sobre la sexualitat i l'afectivitat. Aquesta última paraula era la gran desconeguda per al conjunt de la classe i tot i que es va explicar com allò que fa referència als afectes a l'estima, als sentiments, en la portada que va confeccionar una alumna que es va oferir voluntària per fer la tasca, apareix "Educació *efectiva* i sexual" i així va restar com a recordatori que el títol no era massa entenedor per a la canalla.

Per tal de motivar el treball es va explicar a la classe que amb les històries faríem un llibre i que les analitzaríem un grup de professores que estàvem reflexionant sobre l'educació sexual. La tasca es va realitzar a casa i van trigar una setmana a realitzar-la, només una persona del grup no la va presentar, degut a les seves mancances i limitacions en el terreny acadèmic. En les indicacions es recomanava escriure la història en un full i, posteriorment, dividir-la en tantes vinyetes com es necessités; es podien fer diàlegs o narrar la història en tercera persona. Posteriorment, es va confeccionar un llibre amb tots els còmics.

No va haver possibilitat d'analitzar les històries en profunditat amb el grup, per manca de temps i perquè encara no es tenia un marc conceptual que facilités el procés.

3.- El marc teòric

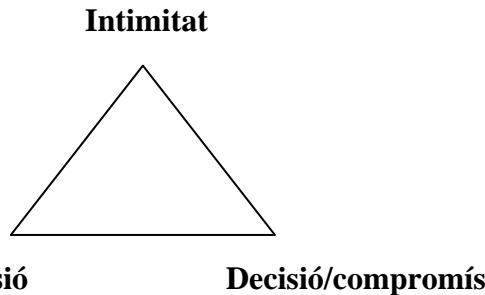
Per analitzar les històries vaig considerar dos treballs com a referents: l'un, que analitza el sentiment amorós i els seus components, realitzat pel Robert J. Sternberg i l'altre realitzat pel Jesús Gómez sobre l'atracció i les eleccions amoroses. També vaig tenir present la metodologia proposada per Charo Altable i el Col·lectiu Harimaguada per a la dinàmica d'aula així com les seves reflexions sobre la coeducació.

3.1.- La Teoria triangular de Sternberg

3.1.1.- Components de l'amor

Començaré plantejant com entén el sentiment amorós Sternberg i quins components estan present en l'amor. S'ha de considerar que l'autor pren com a referent les societats modernes del món occidental i les relacions heterosexuales, els seus estudis es fan amb poblacions d'aquestes característiques. En aquesta teoria estan implícites les seves concepcions sobre la naturalesa multifactorial de la intel·ligència humana.

Segons Sternberg (1989), en el sentiment amorós estan implicades tres components bàsics: intimitat, passió i compromís els quals representa per mitjà d'un triangle equilàter com a manifestació del necessari equilibri entre ells:

Tant la decisió com el compromís interactuen amb la passió i poden sorgir de la combinació d'ambdós o a l'inrevés. Segons Sternberg, cada component mostra diferents propietats: mentre el compromís i la intimitat tendeixen a ser estables, la passió tendeix a fluctuar de forma imprevisible. Conclou que tenim cert control conscient sobre els nostres sentiments -si és que en som conscients- però, poc control sobre la passió. Finalment, de les seves reflexions pot inferir-se que la passió juga un paper important en les relacions de curta durada, especialment les romàntiques, mentre que la intimitat i la decisió-compromís són molt importants en les relacions estables.

3.1.2.- Formes d'amor, segons la teoria triangular de Sternberg

Sternberg (1989) fa una classificació de les *diverses formes d'amor* en la parella:

Afecte (Sols intimitat): Sentim proximitat, unió i calidesa cap a l'altra persona, sense sentiments d'intensa passió o de compromís.

Amor insensat (Només passió): És l'amor a primera vista que manifesta un alt grau de despertar psicofisiològic; símptomes físics com taquicàrdia, palpitations i, fins i tot, augment de les secrecions hormonals i erecció dels genitals.

Amor buit (Només decisió-compromís): Aquest tipus d'amor contempla la decisió i el compromís d'estimar una persona, però no té ni la intimitat ni la passió.

Amor romàntic (Intimitat més passió): Es tracta d'un afecte amb un ingredient afegit: l'atracció física. Hi ha atracció física i unió sentimental. Correspon a la visió romàntica de les obres clàssiques tals com Romeu i Julieta.

Amor i companyonia (Intimitat més compromís): Es tracta d'una amistat compromesa, de llarga durada en la qual l'atracció física ha disminuït.

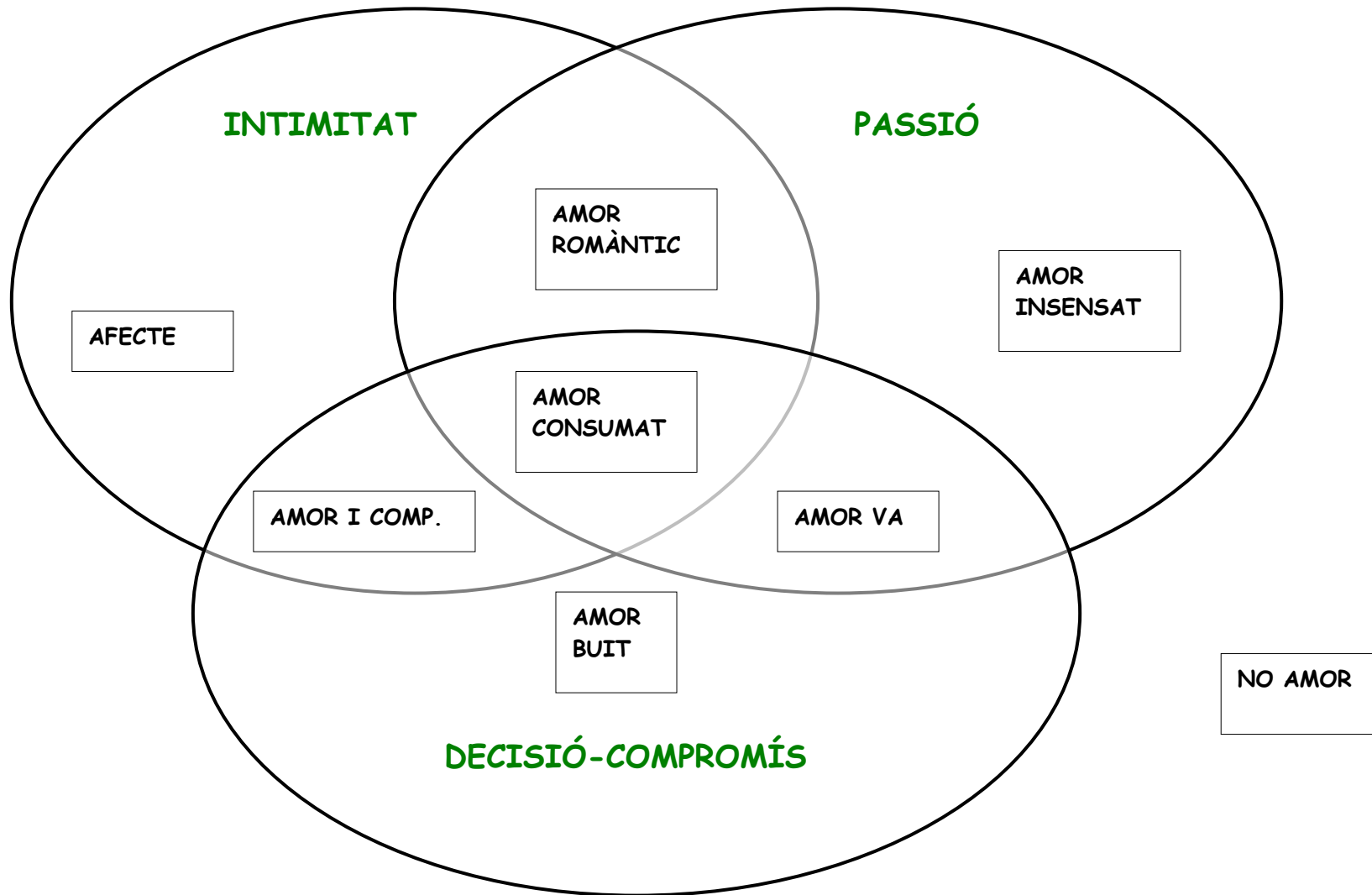
Amor va (Passió més compromís): S'associa aquest amor amb els romansos llampec o com els d'Hollywood en els quals la parella es coneix, es compromet i es casa de seguida.

Amor consumat (Intimitat més passió més compromís): Aconseguir aquest tipus d'amor és més fàcil que no pas mantenir-lo i no és pas garantia que duri. Segons Sternberg (1989), l'amor consumat, a l'igual que altres coses de valor, deu ser acuradament preservat.

El no amor (L'absència de tots els components): Aquest tipus d'amor caracteritza la majoria de les relacions personals que són simplement interaccions casuals.

Es mostra, a la pàgina següent, una representació gràfica de la Teoria triangular en la qual es poden observar les diverses formes d'amor i la seva relació amb els tres components:

REPRESENTACIÓ DE LES DIVERSES FORMES D'AMOR, SEGONS LA TEORIA TRIANGULAR DE STERNBERG

Representació gràfica d'elaboració pròpia

3.2- Les concepcions sobre l'atracció i les eleccions en l'amor

Per tractar aquest aspecte he tingut en compte el treball exposat pel Jesús Gómez en el seu llibre *El amor en la sociedad del riesgo*.

3.2.1.- És l'amor necessàriament cec?

Comencem per considerar l'atracció. Què motiva l'atracció?, És una química dels cossos? És fruit d'una influència social? Giddens (1995:144) s'interroga sobre per què un home bo no pot ser *sexy* i per què un home *sexy* pot ser bo i es respon "Ésta es una manifestación del corazón, no un rechazo quijotesco femenino de la aceptación plena de las implicaciones que tiene la igualdad de los papeles sexuales."

Gómez (2004:22) fa una revisió crítica d'aquests plantejaments i formula que els valors internalitzats dominants socialment són els que condicionen les representacions dels homes que resulten atractius els quals responen a un model d'home dominant, líder, que decideix i que, a la vegada, senyalen com a poc atractiva la figura masculina bondadosa, que s'entrega, que es col·loca en posicions igualitàries. L'autor planteja que si motivació i emoció van unides, i aquesta última és objectivable i, per tant, depèn de la raó, es pot parlar d'una influència social sobre les emocions. El problema resideix en el fet d'enfrontar-se a les motivacions i desmotivacions, en el fet de canviar i transformar els models que s'han interioritzat. És aquest aspecte el que l'autor troba a faltar en les reflexions de Giddens ja que, planteja, cal transformar "lo que sale de dentro" i que, evidentment, abans ha hagut d'entrar.

Continua, Gómez (2004: 89), proposant un model alternatiu amorós contraposat al tradicional en el qual l'amor i la passió estan dissociades i fins i tot es col·loquen dintre i fora de la parella estable; l'amor correspondria a la parella, mentre que la passió s'ubicaria en les relacions d'amants, fora de la parella. Per l'autor es tracta de desaprendre els valors que s'han anat introduint poc a poc pel model de socialització i que s'han acabat convertint en models d'atracció *naturals* com si tinguessin una base biològica o antropològica.

La nova proposta (Gómez, 2004) es basa en l'acció educativa que pren com a metodologia l'acció i l'aprenentatge dialògic.

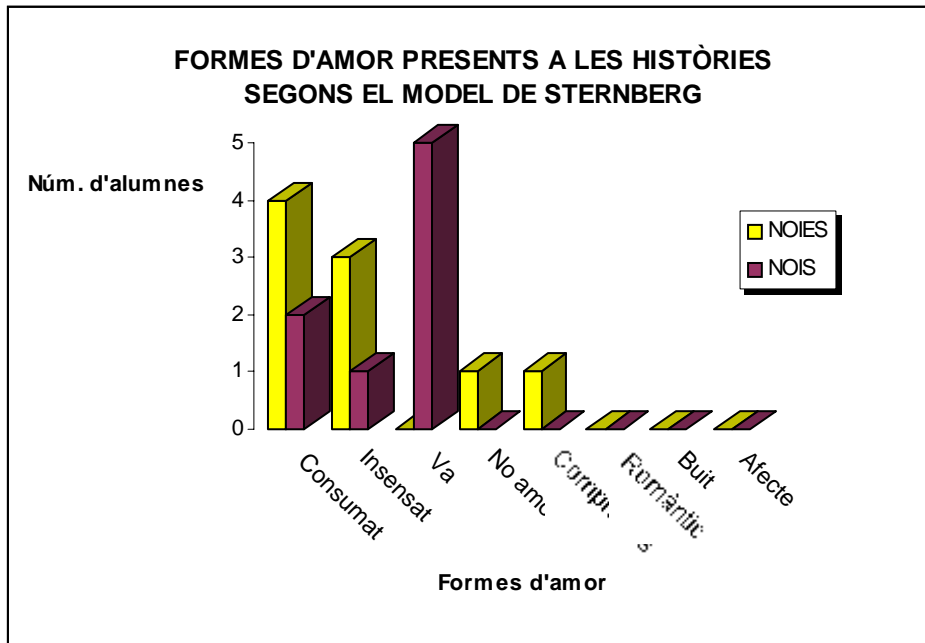
3.2.2.- Un nou model de relacions

El nou model de relacions està contraposat al tradicional, conservador i masculista i es formula en els següents termes: "Se trata de que nuestras emociones más íntimas no se alimenten de aquellos valores tradicionales que buscan incorporarse a nuestro ser como si de algo biológico o antropológico se tratara, sino que lo hagan los valores alternativos que transforman el modelo de atracción para hacer posible el ideal de la pasión romántica." Per aquest autor, és possible unir "en la misma persona ternura y excitación, amistad y pasión, estabilidad y locura." (Gómez, 2004:99).

En aquesta mateixa línia es pot considerar l'aportació de Charo Altable sobre l'educació sentimental i eròtica del jovent (2000:20) "Es necesario cambiar la imagen de hombres y mujeres en la sociedad, en los medios de comunicación y en la mente de varones y mujeres. Este cambio va unido al cambio de valores, actitudes, sentimientos, presupuestos de una renovación o revolución ética y sentimental de la sociedad." Continua, la mateixa autora, cridant a un canvi d'actituds mentals, emocionals i corporals de la relació entre els sexes i entre les persones." Para mejorar las viejas relaciones, establecidas sobre un modelo de dominación, y construir otras, basadas en un nuevo modelo, paritario, participativo y solidario, se hace imprescindible, pues, deconstruir los mitos y tabúes existentes en nuestra sociedad acerca de lo que significa ser varón o mujer, así como las correspondientes actitudes corporales, emocionales, sexuales y mentales, proporcionando nuevas experiencias que contribuyan a construir nuevas relaciones entre los humanos." (Altable, 2000: 52).

4.- Els models i les formes d'amor presents en els relats

Seguint els plantejaments de Sternberg (1989), classifiquem i comptabilitzem els relats d'amor. Observem, que la forma més freqüent d'amor entre les noies és *l'amor consumat* (combina passió, intimitat i compromís), seguida de *l'amor insensat* (combina passió i compromís), menys representatives resulten les formes d'*amor compromís* i *el no amor*. En canvi, els nois destaquen en la forma d'*amor va* (combina passió i decisió-compromís), seguit de *l'amor consumat* i, en menor mida *l'amor insensat*.

Amb aquestes conclusions que, evidentment, no podem extrapolar a altres situacions, podem concloure que, en les seves projeccions, les noies tenen un ventall d'opcions més ampli que no pas els nois i amb més expectatives sobre el compromís. Les seves preferències es mouen entre l'amor consumat i l'amor insensat, essent cridanera l'absència d'amor va en els seus relats, mentre que en el cas dels nois predomina aquesta última forma.

5.- Una altra forma de mirar els relats

S'ofereix, a continuació, una última mirada sobre les històries, tenint en compte alguns elements de les relacions interpersonals com són: quin sexe pren la iniciativa en la relació o les manifestacions de la sexualitat i la seva relació amb la reproducció.

Tal com es veu en la taula adjunta, un 53% de les històries són de noies, mentre que els nois representen el 47% restant. Els relats relacionen explícitament amor i sexe en un 35% dels casos, amb igualtat entre nois i noies; sexe i embaràs o criatures en un 47%, essent majoritaris els nois els quals representen un 29% ; sexe sense amor un noi i una noia. L'amor a primera vista o el fletxàs representa el 35% del casos en els quals predominen els nois amb un 23%. Per al matrimoni, el qual prepresenta un 53% dels casos, només comptem amb un 17% de noies, mentre que els dos casos de convivència que es mencionen provenen de noies. Prendre la iniciativa en les relacions és adjudicat en un 59% dels casos als nois (dels quals, un 23% són nois i un 35% són noies) i només en un 12% dels casos es concedeix a les noies i en un únic cas és conjunta. Els models de prínceps blaus estan presents en dos casos: un noi i una noia.

TÍTOL DE LES HISTÒRIES D'AMOR	CATEGORIES ANALITZADES															
	AUTORIA		SEXE /REPRODUCCIÓ				ORIENTACIÓ		RELACIÓ				PODER		INICIATIVA	
	NOIA	NOI	SEXE AMB AMOR	S. SENSE AMOR	EMBARÀS/FILLS	PETONS	HETEROSEXUAL	HOMOSEXUAL	FESTEIG	FLETXÀS	MATRIMONI	CONVIVÈNCIA	PARE/NUVI	PROVES/DIFIC.	NOI	NOIA
1-Dos enamorats al bosc	X						X					X				X
2- El amor a primera vista	X			X		X	X								X	
3- Units per uns gossos	X		X		X		X		X			X				
4- Dos amors a la vegada	X					X	X		X	X						X
5- Quan t'agraden dos noies		X					X		X	X					X	
6-Amor a primera vista	X						X		X	X	X				X	
7-La chica aburrida	X		X		X		X		X	X	X				X	X
8-Dos nois molt enamorats	X		X				X									
9-Sense títol	X					X	X								X	
10-El matrimoni de la prehistòria		X	X		X		X				X				X	
11-Els carros de la sort		X					X			X	X					
12-Quan s'enamora a primera vista		X	X		X		X			X	X					
13-Sense títol II		X					X			X	X		X	X	X	
14- El caffè	X				X	X	X		X		X				X	
15-Amor en el camino		X	X		X		X		X				X	X		
16-Sense títol III		X			X		X				X				X	
17-La decisió		X		X	X		X		X		X				X	

Un dels aspectes a considerar és l'absència d'històries en les quals l'orientació sexual dels personatges protagonistes sigui homosexual¹-tot i que aquest aspecte és esperable-; un altre és la manca d'iniciativa en l'inici de les relacions per part de les noies. Sembla que les noies concedeixen als nois més poder o criteri en l'inici de les relacions, una altra interpretació possible és que les noies es representen elles mateixes com a objecte de desig, mentre que els nois serien subjectes que se senten cridats a triar. Per contra, els nois en cap cas concedeixen a les noies la possibilitat de triar parella, d'assumir la iniciativa en les relacions o de prendre decisions respecte a com continuar el vincle amorós. Per altra part, el sexe continua tenint com a referent prioritari la reproducció; la reproducció -l'embaràs o tenir criatures- predomina sobre altres finalitats de la sexualitat, com el plaer, i amb una freqüència molt més elevada que altres manifestacions com els petons o el coit. Només en dos casos es practica el sexe sense fer al·lusió a l'amor (en un cas especificant la manca d'ell) i el vincle entre sexe i amor és igual de rellevant per tots dos sexes.

L'oposició per part dels pares al matrimoni només apareix en el cas de dos nois immigrants. L'un procedent d'Ecuador i l'altre de Paquistán. Pot ser siguin elements incorporats del seu univers cultural o responguin a percepcions de que poden ser rebutjats com a parella per la família de la noia degut a la seva condició d'immigrants.

En general, les històries són molt líniales, estan mancades de nus, hi ha una primera part de coneixement fortuit o no i, de seguida, un desenllàs feliç. No n'hi cap història que tingui un final de ruptura o d'infelicitat. Els únics conflictes que es plantegen són els senyalats anteriorment d'oposició paterna i el dubte d'elecció entre dues persones.

Els elements de reflexió que plantegen aquestes històries ens porten a considerar la relació amorosa com un eix educatiu de primer ordre si volem qüestionar i subvertir els models de relació que actualment enmarquen les relacions entre les persones en un sentit més democràtic i lliure de prejudicis sexistes, racistes i homòfobs.

BIBLIOGRAFIA

- ALTABLE, Charo (2000). *Educación sentimental y erótica*. Madrid: Miño y Dávila.
- BOLAÑOS, Mª Carmen et al. (1993). *Guía didáctica del profesorado. Educación Afectivo-Sexual en la Etapa Secundaria. Programa Harimaguada*. Consejería de Educación del Gobierno de Canarias.
- CALATALYUD, Mª Paz y SERRA, Emilia (2002). *Las relaciones de amor en los adolescentes de hoy*. Barcelona: Octaedro.
- GIDDENS, Anthony (1995). *La transformación de la intimidad. Sexualidad, amor y erotismo en las sociedades modernas*. Madrid: Cátedra (v.o. 1992)
- GÓMEZ, Jesús (2004). *El amor en la sociedad del riesgo. Una tentativa educativa*. Barcelona: El Roure.
- STERNBERG, Robert J. (1989). *El triángulo del amor. Intimidad, pasión y compromiso*. Barcelona: Piados (v.o.1987)
- SUBÍAS, Rafaela (2004). "Propuesta para la educación afectiva y sexual", *Aula*, núm. 130, 80-96.

---

¹ És aquest un aspecte que convé compartir amb l'alumnat ja que pot ser un element de reflexió col·lectiva i, també, de treball alternatiu. Fa alguns anys, quan abordava el concepte d'orientació del desig sexual i, després de presentar a la classe un conte publicat pel col·lectiu Lambda (*La Mariona viu amb l'Eric i en Martí*), l'alumnat va elaborar històries en les quals els personatges protagonistes sentien atracció per persones del seu mateix sexe. L'activitat va presentar nombroses oportunitats per a comentar diferents aspectes i desmitificar els estereotips que sovint es verteixen sobre aquesta forma de relació sexual i les persones que la practiquen.